

L. Dimitz, Iv. Škerjanec, Fr. Vidic, Ivan Souvan in baron Feliks Pino. Nekaj pesmi je Prešeren sam zložil v nemškem jeziku. Najboljši prelagatelj je Funtek, ker je izmed vseh on edini tudi sam pravi lirik. Funtek je preložil „Sonetni venec“ ter to težko nalogo rešil primeroma jako dobro. Čisti dohodek zbirke je namenjen za Prešernov spomenik.

Dr. E. Lampe.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za god. 1900.

Eliza Orzeszko. *Izabrane pripovedi.* Svezak prvi. („Slavenske knjižnice“ knjiga VIII.)

Letošnja „Slavenska knjižnica“ je objavila tri povesti glasovite poljske pisateljice, v katerih se kaže nenavadno krepki pisateljski dar Orzeszkove. Ako bi ne bral ženskega imena na naslovni strani, bi menil, da je to pisal trezen, izkušen mož. Plastičnost, globoko pojmovanje človeške duše, temeljito poznavanje in analizovanje ljudskih značajev — to ji daje ono moško resnost, ki je pri pisateljicah tako redka. Ona ne biča zlobnosti in pokvarjenosti, ne zgraža se nad propalimi značaji, a opisuje jih tako, da mora bravec vedeti, pri čem da je. Tudi njihove zlobe ne riše tako, da bi ugajala, mikala in vabila. Nekaj potez, nekoliko črtic — in pred nami se razvijajo trdi, krepki — a tudi majhni ljudje. Vedno določnejše, vedno markantnejše se pojavljajo pred našim duhom, čim bolj se vglablamo v povest.

Orzeszko je prijateljica revnim, potrtem in izmučenim. S tem je že tudi označena vsa njena smer. Kaj rada se zamišlja v minljivost sveta. To je tudi motiv prve, krajše črtice: „Smrt domovja.“ Vrvenje in šumenje, glasni krik in vik, običen pri dražbah na deželi, je opisan preprosto in enostavno, a vendar živahno in pretresljivo. Vse, kos za kosom se razprodali . . . Naposled ostanejo samo gole hišne stene, prazne, mrtve . . . in med njimi se kakor vzdihovanje nevidnih bitij veter vleče krog voglov, mrak zgoščuje . . .

V drugi povesti: „Brata“ je jasno izražena vroča ljubezen do rodne zemlje in veliko nasprotstvo v mišljenju in v čuvstvanju dveh bratov: posestnika Zenona Horniča in petrograjskega inženirja Viktorja. Po krvi brata, sta popolnoma različna po mišljenju. Prvi, nadarjen slikar, je pustil umetnost iz ljubezni do domovja. Težko, mučno mu je. Nihče, niti žena ga ne umeva, ne čuti tega, kar občuti on . . . V to vsakdanjo mračno otožnost mu posije za trenutek svetel žarek, bratov prihod. Potožiti mu želi svoje muke, pridobiti in vneti ga hoče v ljubezni do domovja. A brat Viktor je popolnoma novodoben človek, brez pravega srca, brez zdravih idej. Drug drugemu sta se odtujila. Srca so se predrugačila. Njune težnje

so različne. Razideta se za zmerom. Viktor je miren, a Zenon ostane sam s svojimi mukami . . .

Najdaljša je tretja novela: „Seljačina“ (Cham). Z mojstrskim peresom je pisateljica očrtala muko in trpljenje preprostega ribiča Pavla, ki ima dobro, čisto dušo in ne pozna družega, kakor svoj dom, reko Njemen in njeno obrežje, ter čuti in pojmi resnost človeškega življenja. Zato hoče živeti, kakor ukazuje Bog. Oženi se z gosposko, izprieno žensko. Njena odkritosrčnost, s katero mu pripoveduje svoje slabo življenje, mu ugaja. V njeni odkritosrčnosti že vidi njeno poboljšanje. Za ženo jo vzame, ko mu je ona obljubila in se zaklela, da mu bode vedno zvesta. Njene duše ni poznal, zato je verjel njenim besedam.

A varal se je: žena se mu dvakrat izneveri. On pa ne vidi nikjer njene krivde. Samega sebe dolži: Zakaj je ni vodil na pravo pot? Zato ravna odslej ž njo ostrejšje. Nekoč dvigne roko nad njo, in tega mu ne more Franica pozabiti. Vzame strupa in ga pomeša med jed. Zaprli so jo. A Pavel, ki se je bil med tem zavedel, gre bolan pred orožnika in izposluje njeno oprostitev. Njegova ljubezen je bila velika, oprostujoča. A vso to ljubezen mu žena vrne s tem, da se obesi . . .

To je v glavnih potezah snov tretje povesti. A kaj imamo od te povesti? Muko in žalost in sočutje. Čitatelja mora potreti misel: Kaj bi se trudil s poboljšanjem bodisi žene ali otroka, saj tako nič ne pomaga! Zloben in hudoben človek ostane vedno tak, kakršen je; zraven pa onesrečuje še one, ki so v njegovi bližini . . . A to ni res, ni bilo in ne bode res. Zato nam ugaja smer in tendenca te povesti. Spis te mora zadovoljiti. Utešiti mora v tebi tvoje hrepenenje, tvojo bol. Celiti mora rane, ne pa nas užaliti, kakor zadnji noveli „Brata“ in „Seljačina“. Sicer pa je tehnika izborna in opisovanje psihološko dovršeno. Tudi uvod, ki ga je spisal Velikanović, priča, da se temeljito proučujejo spisi poljske pisateljice. Le proslavljanje Leva Tolstega in njegovih konfučnih, radikalnih in nelogičnih idej bi bilo lahko izostalo.

F. Ks. S.

Češka književnost.

Jan Janča: *Z města a venkova.* Novelly. Ottovy Laciné knihovny národní č. 177. Str. 218. — Delo g. Janče spada v okvir poljudnih spisov iz moravskega življenja. V vseh novelah se slika moravsko-slovaško življenje na deželi, in pisatelj rabi narečje moravsko-slovaško v pogovorih posamičnih oseb. Ni mi mogoče vsebine vseh povesti tudi le kratko opisati. Omenjam samo, da se pisatelj kot moravski Slovak spominja v njih svoje mladosti ter v svežem slogu in mestoma z zdravo šaljivostjo pripoveduje razne dogodke iz moravsko-

slovaškega življenja. Umetnostno povesti niso dovršene. Poleg na folkloristiko bi imel pisatelj gledati tudi na psihologijo slovaškega ljudstva, in tega tu pogrešamo. Knjiga Jančova označuje umotvore velike množice čeških fabulistov, katere lahko razdelimo v dve vrsti: Ena vrsta še precej dobro pozna ljudstvo in narečja (bodisi češka bodisi moravska), a rabi leposlovno obliko kot pretvezo za druge namene; druga vrsta je brez vse živahnosti in obenem ne mara za gradivo, katero obravnava; obedve vrsti pa plujeta daleč od bregov prave umetnosti.

Gabrijele Preissove „*První obrázky ze Slovácka*“ izhajajo sedaj v „*Ottovi Laciné knihovně národní*.“ — Zeló priljubljena pisateljica podaja tu češkemu občinstvu vrsto prekrasnih slik iz življenja naših pobratimov Slovakov. Vse slike so pravi biseri novelistične umetnosti in so pisateljici pridobile odlično mesto v češkem slovstvu. „*Ottova Laciná knihovna národní*“ izhaja v založništvu I. Otta v Pragi; vsak teden izide en zvezek po 20 h.

Znani časnikar in podlistkar „*Katolických Listov*“ Peter Kopal je izdal pred nedavnim povest „*Apostati*“. Obrazy ze života kněžského i světského. I. díl. Srdce matky. Cena 80 h. — To je imenitno delo, prav edino svoje vrste ne le v češkem slovstvu, ampak v svetovni književnosti sploh. V „*Obrani*“ piše neki češki duhovnik o ti knjigi: „Še nikoli nisem s takim zanimanjem bral kakega podlistka, kakor „*Apostate*“. Takih spisov bi imelo biti več, — in izobraženstvo bi spoznalo duhovnike, spoznalo bi njih plemenito srce; posledice bi bile za vero gotovo koristne. Ne čudim se, da so „*Apostati*“ v nekaterih krogih malo osupnili, zakaj dotikajo se najbolj bolnih mest, režejo v rane, ali govoré iz duše mlajšemu duhovništvu, kateremu so posvečeni. Ako bi bili „*Apostati*“ izšli pred Husom in Lutrom, ne bi bila „reformacija“ napravila toliko hudega, kar čutimo še danes. Takoj, ko sem prečital knjigo, so mi prišle na misel besede: *Si nosmetipso iudicaremus, non iudicaremur a Domino*.“ Izkratka: to je autokritika sedanjega duhovništva. In kakšna je vsebina te zanimive povesti? Neki duhovnik iz ljubuzni do kalvinskega dekleta odpade od katoliške cerkve, a materino srce ga pripelje zopet nazaj. Najbolj sta me pretresli poglavji VIII. (Svatební noc) in IX. (Zoufalec.) Popisovanje prizorov je tu zeló mojstrsko, tako da se čitatelj nehoté spominja podobnih prizorov v romanu E. Zole „*Terèse Raquin*“; sevé, da v naši povesti ni znanega zolovskega cinizma.

Jindřich Š. Baar: *Nalezeno na cestě všedního života*. Studie a nálady. V Praze. V. Kotrba. 1901. Cena 1 K. — Druga knjiga iz peresa

duhovnika J. Š. Baara. Nekoliko večjih del je objavila „*Obrázková Revue*“ in „*Nový Život*“. Baar raste in je prerastel čez glavo že marsikomu, ki je z njim skupno objavil svoje prve umotvore. Izpočetka je pisal verze, in nihče se takrat ni nadejal, da postane iz njega današnji Baar, pisatelj „*Křižové cesty*“, „*Farské paničky*“ in le-te nove knjige. Močna, moderna slovstvena struja ni ostala brez vpliva na Baara; mnogo je proučeval, še več čital z vsemi čuti svoje mlade, pesniške duše in je končno našel samega sebe. Baar je danes na dobrem potu; zdi se, da je novi Beneš-Třebízský, toda s tem razločkom, da je večji umetnik, ki moderno čuti in misli. — Knjiga obsega devet slik: „*Virtuos*“, „*Z cyklu: Stroje*“, „*Kapsár*“, „*Dne 24. prosince*“, „*Pro syna*“, „*Matka*“, „*Láska k bližnímu*“, „*V kampani*“, „*Žebrák*“. Ravno tako, kakor so se prijetno čitali Baarovi verzi, se čita tudi njegova proza; v pesmih se je srečno približal narodnemu pesništvu, in tudi njegova proza je zopet vzeta iz ljudstva in pisana za ljudstvo. Dasi imenuje svoje slike „najdene na potu vsakdanjega življenja“, vendar niso vsakdanje, ampak zeló lepe, dovršene, res umetniške. To so istinite „studije“, zlasti tam, kjer pisatelj slika stroje in življenje v tovarni.

Od najnovejših publikacij je zeló zanimiva tudi knjiga Fr. J. Čečetky: „*Od kolébky do hrobu*.“ To je vrsta etnografičnih slik iz poděbradskega kraja na Češkem. (Založila „*Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby*“ v Pragi. Cena 3 K.) Čečetkova knjiga je zeló obogatila češko folkloristično slovstvo. Čečetka piše živo in zanimivo. To ni suho naštevanje dejstev, ampak pisatelj nas pelje med ljudstvo, da ga z lastnimi očmi opazujemo. V dvajsetih oddelkih nam pisatelj slika celo življenje češkega seljaka od tistega trenutka, ko se v družini pričakuje prihod novega dediča, do žalostnega dogodka, ko zvonovi naznanjajo, da nesejo gospodarja v grob. Popisuje nam otroško življenje, prvo ljubezen, ženitovanje, razlaga nam, kako se češko ljudstvo zdravi, kaj jí in kaj pije, kaj si pripoveduje itd. Z eno besedo „*Od kolébky do hrobu*“ je knjiga, katera bode vsakoga kratkočasila in poučila.

Marljivo založništvo Fr. Šimáčka v Pragi je začelo izdajati *izbrane spise K. V. Raisa*. V prvih snopičih je slika iz duhovniškega življenja „*Západ*“. — Slovstvena dela K. V. Raisa so se v zadnjem desetletju zeló prikupila češkemu občinstvu; danes jih najdeš povsod, kamorkoli pride češka knjiga. Rais spada med najpopularnejše in najvažnejše češke književnike. Njegovi krkonoški kmetje in kmetice, zakotniki in zakotnice, duhovniki in učitelji tvorijo danes celo galerijo čisto posebnih književnih slik. To so v resnici gorske